

deze toetsen in het voorjaar van 2009 uitbrengen. Daarnaast is inmiddels begonnen met de constructie van luistertoetsen Duits, Engels en Frans bij ERK-niveau A1 en A2. Het Cito verwacht deze toetsen voor Engels al dit najaar te kunnen publiceren. Die voor Duits en Frans verschijnen hopelijk in het voorjaar van 2009.

En heeft u zich afgevraagd of er ook leestoetsen komen bij ERK-niveau A1? Dan bent u niet de enige... Ook hier wil het Cito in de loop van dit jaar mee aan de slag gaan, evenals met luistertoetsen Duits, Engels en Frans bij ERK-niveau B1 en B2. ■

NOTEN

1. Zie bijvoorbeeld Noijons & Kuijper (2006).
2. Deze gegevens zijn te vinden op <www.cito.nl>, waar ze regelmatig zullen worden bijgewerkt.
3. De procedure is als volgt. Om te beginnen bestelt de school een docentenmap per ERK-niveau per taal met een kopieerbaar opgavenboekje en de handleiding (de handleiding is in te zien op <www.cito.nl>). Het opgavenboekje blijft een aantal jaren geldig; de school kan het dus zo nodig meermalen kopiëren. Enige tijd vóór een toetsafname bestelt de school antwoordbladen. Na de afname stuurt de school de ingevulde antwoordbladen naar Cito voor de verwerking. Na enkele weken ontvangt de school een rapportage over de prestaties en certificaten voor de leerlingen die voor een toets 'geslaagd' zijn. Prijzen: 50 euro voor de docentenmap per ERK-niveau per taal; 5 euro voor een set van vijf antwoordbladen; rapportage: 6 euro per leerling.

LITERATUUR

Council of Europe. (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
Council of Europe Language Policy Division. (2003). *Relating Language Examinations to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment. Manual Preliminary Pilot Version*. Straatsburg.
Liemberg, E., & Meijer, D. (Red.). (2004). *Taalprofielen*. Enschede: Nationaal Bureau Moderne Vreemde Talen.
Noijons, J., & Kuijper, H. (2006). *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader: Verslag van een onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*. Arnhem: Cito.

Noud van Zijl is projectleider ERK-toetsen lees- en luistervaardigheid en toetsdeskundige Engels bij Cito. Zijn e-mailadres is <noud.vanzijl@cito.nl>.

niveau B2
globale descriptor instructies lezen
domein publiek domein

MACHINE À VOTER, MODE D'EMPLOI

La machine à voter se substitue à l'urne et à l'isoloir. À la fin du scrutin, elle produit instantanément les résultats du vote. La 'planche à voter' est ici présentée dans sa configuration 'européennes du 13 juin 2004'.

- L'électeur prépare pièce d'identité et carte électorale et se présente dans le bureau de vote.
- Le Président prend la pièce d'identité de l'électeur ainsi que sa carte électorale. Il appelle le numéro de cette carte. L'assesseur vérifie l'inscription sur la liste d'émargement.
- Le Président ouvre la machine à voter et invite l'électeur à voter.
- Sur la machine à voter, l'électeur appuie sur la touche de son choix et valide son vote en appuyant sur la touche de validation.
- La machine se ferme et le Président déclare « a voté ».
- L'électeur signe alors la liste d'émargement. L'assesseur appose le timbre dateur sur sa carte et la lui rend.

Indiquez pour chacune des affirmations suivantes si elle est vraie ou fausse selon le texte.

1. Quand on vote avec la machine à voter, il faut soit présenter une pièce d'identité soit une carte électorale.
A vrai
*B faux
2. Quand on vote avec la machine à voter, il faut appuyer consécutivement sur deux boutons de la machine à voter.
*A vrai
B faux
3. En quittant le bureau de vote, on rapporte une preuve comme quoi on a voté.
*A vrai
B faux

Voorbeeld 4

Bram de Bruin op de bank voor Rydal Mount, het huis van William Wordsworth

TALEN ZIJN DOEVAKKEN

Interview met Bram de Bruin

Tijdens de recente Levende Talenjaarvergadering vond er een wisseling van de wacht plaats in de sectie Engels: Bram de Bruin nam afscheid als voorzitter, maar werd de nieuwe secretaris, terwijl secretaris Janneke Geursen de voorzittershamer overnam van Bram. Het feit dat Bram al jarenlang een vertrouwd gezicht is binnen de sectie Engels én Levende Talen vormde de aanleiding om hem uitgebreid te interviewen voor LTM. Bram de Bruin: een boeiend verteller en een zeer ervaren, echte oude rot in het vak.

Betty Molt

Bram, je studeerde Engels aan de UvA (toen nog Gemeentelijke Universiteit Amsterdam) tijdens de swingingsixties. Wat heb je van die tijd meegemaakt wat je later altijd is bijgebleven?

Mijn eerste jaar aan de UvA begon in 1963. Tijdens de Maagdenhuisbezetting in mei 1969 stond ik al voor de klas en was ik druk bezig met afstuderen. Van de onrust en zo heb ik weinig meegemaakt, vooral daar

de studenten van het instituut Engels al een grote mate van inspraak hadden, via een faculteitsvereniging die regelmatig werd gehoord door de universitaire staf. Mijn enige zorg was op tijd afstuderen om niet in militaire dienst te hoeven. Ik wilde voor de klas. Dat is mij in januari 1968 gelukt en nog wel op mijn eigen oude school, toen nog het Comeniuslyceum te Amsterdam; nu de Berlagescholengemeenschap. Ik startte met zes uur in de week, twee uur per klas, 4, 5 en 6 gymnasium en dat liep op rolletjes, die makkelijke en kleine groepen. Maar na de zomervakantie kreeg ik 28 uur aan de havo

Hadrian's wall path. Foto's: Louky van der Hulst

Dylan Thomas' Boathouse in Laugharne

Welsh lake

in de Zocherstraat en stond ik voor volle tweede, derde en vierde klassen die een stuk moeilijker hanteerbaar waren! Toen bleek dat ik nog een lange weg te gaan had voordat ik mezelf didactisch competent mocht noemen. Na een conflict met de directie ben ik na de kerstvakantie echter weer helemaal aan de studie gegaan. In juli 1969 studeerde ik af.

In het studiejaar 1966–1967 zat je in het Liverpool van de Beatles, waar je met een Hartingbeurs studeerde aan Liverpool University. Je hebt vast een paar leuke anekdotes uit die tijd?

Ik woonde daar in Derby Hall, een students' hall of residence, gelegen aan North Mossley Hill Road. Toen ik daar aankwam met mijn koffertje, begin oktober 1966, trof ik in de portiersloge een ietwat sjofel geklede, gebogen, kleine man. 'You must be the porter', stelde ik hoopvol vast. 'Actually,' antwoordde hij, 'I am professor Seaborne Davies, I am the warden of this hall.' Oeps. Gelukkig had deze warden een eigenaardig gevoel voor humor. Je

moet weten, deze hall was strikt bedoeld voor jongens. Damesbezoek moest om tien uur het gebouw verlaten hebben, anders zwaaide er wat. Zo ging het verhaal van een student rechten die op een avond om tien over tien nog bezoek had van zijn vriendin. Professor Seaborne Davies klopte aan, zodat hij zijn vriendin ijlings in de zeer ruime kast verborg. De professor hield hem aan de praat over zijn rechtenstudie tot half twee 's nachts, klopte vervolgens aan de deur van de kast en sprak: 'You can come out now, dear'. Aardige practical joke zul je denken, maar de student moest wel 's ochtends zijn koffers pakken, want hij had de regels met voeten getreden en werd verwijderd.

Een zijstraat van North Mossley Hill Road is Penny Lane. Nadat ergens begin 1967 de Beatles hun gelijknamige liedje hadden uitgebracht, dacht ik slim te wezen en toog ik met schroevendraaier en tang naar Penny Lane om een naambordje te 'bevrijden' om zo mijn krappe beurs aan te vullen. Te laat! Alle bordjes waren al weg en zijn tot op heden niet vervangen; de straat-

naam staat nu op de muren geschilderd. Mijn periode in Liverpool heb ik als zeer waardevol ervaren. Ik had de status van *post graduate* (kandidaat) en vrije keuze uit het collegeaanbod. Zo volgde ik de colleges Shakespeare van Kenneth Muir, verschillende colleges moderne letterkunde en tevens Oud- en Middelenegels, hoewel we in die vakken in Amsterdam verder waren.

Na zeven jaar Berlagelyceum in Amsterdam, verhuisde je in 1977 als leraar Engels naar het Dom Camara Helder College in Haarlem, wat na een fusie in 1986 opging in de Katholieke Scholengemeenschap Hoofddorp (KSH). Volgens jou was deze school haar tijd nogal vooruit. In welk opzicht?

Op zeker moment verhuisden wij, mijn gezin en ik, naar Haarlem. Het pendelen naar Amsterdam verveelde me na verloop van tijd en in 1977 diende zich een vacature aan op een school, vijf minuten lopen van mijn voordeur, het Dom Helder Camara College. Een prima school die voorzag in de onderwijsbehoeften, havo en vwo, van de nieuw-

bouwwijk Haarlem Schalkwijk. Later, toen onze school te klein bleek, werden wij min of meer gedwongen te fuseren met het Triniteitslyceum en de toenmalige Porta Vitae Mavo te Hoofddorp. De nieuwe school heette voortaan de KSH, de Katholieke Scholengemeenschap Hoofddorp, niet zozeer een naam als wel een typeaanduiding. Op het DHC was ik een tijd lang secretaris van de medezeggenschapsraad en in die functie tamelijk actief betrokken bij de fusie. Naderhand heb ik op de KSH ook nog een jaar of wat het voorzitterschap van de MR bekleed, maar het was toch niet echt wat ik in het onderwijs ambieerde, namelijk het talenonderwijs stimuleren.

Onze sectie Engels was indertijd een voorbeeld van hoe dat moest. Ook al verschilden we vaak van mening, we waren in ieder geval bereid naar elkaar te luisteren en om zo nu en dan eens te experimenteren met een onderwijsvernieuwing. Op zeker moment besloot de school tot het instellen van *vakgroepcoördinatoren*; dit waren docenten met als taak de didactiek, de toetsing en de ontwikkeling van verwante vakken te begeleiden

en te initiëren. Zo kenden wij de vakgroepen Mens en Maatschappij, Exact, Creatief en Talen. Ik kreeg als opdracht de vakgroep Talen onder mijn hoede te nemen. In dat opzicht, en dit vind ik nog steeds, was de KSH zijn tijd vooruit, zeker met de introductie van de tweede fase toen er ook nog eens pta's moesten worden samengesteld. Mijn standpunt was en is dat talenonderwijs het vak is waar we allen mee bezig zijn en dat de verschillende subvaksecties een gelijke of gelijkvormige didactiek dienen te hanteren. Het is voor een leerling ook prettig een lijn te zien in het talenonderwijs in plaats van meerdere verschillende didactieken, afhankelijk van de progressiviteit of het conservatisme van de betrokken docenten. Helaas waren er te veel veranderingen en ze werden te schielijk geïntroduceerd. Ook gold, zoals een collega-vakgroepcoördinator het uitdrukte, 'als je te ver voor de menigte utholt dan raak je ze kwijt'. Nu zijn de meeste wijzigingen weer teruggedraaid en is een aantal kansen gemist.

Vanaf 1968 heb je je actief beziggehouden met internationalisering. Tegenwoordig een toverwoord op veel scholen, maar ik kan mij voorstellen dat initiatiefnemers zoals jij nog heel wat pionierswerk moesten verrichten?

Als talendocent heb ik altijd volgehouden dat talen doevakken zijn, dat de beheersing ervan, na aanleren, geoefend moet worden en waar doe je dat beter dan in het land waar die taal vandaan komt? Mijn eerste contact met Engeland én Liverpool vond plaats in 1959, toen ik in de tweede klas van het gymnasium zat. De gemeente Amsterdam was op onderwijs- en sportgebied geïntegreerd met Liverpool en dat resulteerde in jaarlijkse scholierenuitwisselingen. Tijdens de paasvakantie kwamen de Liverpoolers naar Amsterdam en tijdens de eerste twee weken van de zomervakantie bezocht de Amsterdamse groep Liverpool. Je logeerde bij een Engels gezin en het spreken van de taal was onvermijdelijk die twee weken. Vooral ook nuttig omdat toentertijd de grammatica- en vertaalmethode werd gebruikt; veel praktische taalvaardigheid kwam er in de klas niet aan te pas. Toen ik aan het Berlagelyceum begon te werken werd mij door de secretaris van het Amsterdam-Liverpoolcomité gevraagd zo'n groep te begeleiden. Later mocht ik zitting nemen in het comité en tot, ik meen, 1980 heb ik die club voorgezeten. Helaas moesten we er toen mee stoppen, omdat de jeugd steeds mondiger werd en de moeilijkheden steeds grimmiger.

Ik heb toen mijn internationaliseringsactiviteiten verlegd naar school, te beginnen met de organisatie

van een Londenreis. Later, tijdens de tweede fase, kreeg de Londenreis meer status dan alleen een veredelde vakantie-trip. Immers de leerlingen moesten opdrachten vervullen voor de handelingsdelen spreek- en luistervaardigheid, waarbij kennis van land en volk werd benadrukt. Hotelverblijf werd vervangen door *familystays*, dus moest men de taal wel gebruiken. Op zeker ogenblik kreeg de conrector havo/vwo contact met een school in Estland die doende was een internationale scholierenconferentie op touw te zetten. Onze school, de KSH, werd van harte uitgenodigd deel te nemen met een delegatie. Het thema van de conferentie had te maken met *science*, ANW bij ons, en de presentaties moesten in het Engels plaatsvinden want de deelnemende scholen kwamen niet alleen uit Nederland, maar ook uit Zweden en Finland. Een en ander werd een succes; het project bestreek meerdere vakken en het Engels had een praktische functie. Het jaar daarna hebben wij de Estse groep bij ons uitgenodigd voor een verdieping van de kennismaking en in 2005 ontving de KSH de internationale conferentie, waaraan opnieuw deelnamen: de Estse school, een Zweeds lyceum en een school uit Finland. Mij viel de eer te beurt dit alles te coördineren en te organiseren, daarbij geholpen door een fikse subsidie van de Raad van Europa. Ik heb dit beschouwd als mijn zwanenzang op de KSH, want in december van dat jaar maakte ik gebruik van de FPU-regeling.

Nu de VLLT: daarvoor ben je ook al weer heel lang actief, al sinds 1984 en op meerdere fronten, maar natuurlijk vooral voor het sectiebestuur Engels. Wat zijn je herinneringen aan LT in het algemeen en die van de sectie Engels in het bijzonder?

Ik ben lid van de club sinds 1969. Eerst als docent die voornamelijk de artikelen las in de tijdschriften, later als bezoeker en ook medeorganisator van studiedagen en algemene ledenvergaderingen. Op enig moment in 1984 werd ik gebeld door een medewerker van het Cito, die mijn naam weer had doorgesproken van een oud-studiegenoot. Hij vroeg mij plaats te nemen in de adviesnormeringscommissie luistervaardigheid. Dit was mijn eerste kennismaking met het Cito. Via deze commissie kwam ik terecht in de Adviesgroep Toetsing, een groep binnen LT die zich in principe bezighield met de kwaliteit van de centrale examens mvt. Jaarlijks werden de verzamelde commentaren nog vóór de normeringsvergaderingen opgestuurd naar CEVO en Cito. Naast de examens hadden ook andere hot items onze aandacht. Zo maakten we ons sterk voor *modularisering* in het vo. De toenmalige staatssece-

retaris van Onderwijs, mevrouw Ginjaar-Maas, achtte het belangrijk genoeg om de mogelijkheden eens ferm te laten onderzoeken en wij lieten ons adviseren door hbo-docenten, want daar was *modularisering* al gemeengoed. Een en ander resulteerde in een conferentie te Woudschoten en een advies aan de staatssecretaris. Na indiening van ons product hebben we er niets meer van vernomen. Echter, bepaalde aspecten van de tweede fase deden ons sterk denken aan onze inspanningen toenmaals. De toenmalige voorzitter van het sectiebestuur Engels (sbe), Hans Crouzen, vroeg mij begin 1990 of ik namens Levende Talen plaats wilde nemen in de subvaksectie Engels van de CEVO. Ik heb dat gedaan en gedurende de volgende tien jaar was ik betrokken bij de productie van de centrale examens havo en vwo. Een leerzame tijd en het leidde bij mij tot de realisering dat toetsconstructie en -beoordeling een apart vak is, waartoe de meeste docenten niet zijn opgeleid.

Toen mijn termijn er opzat en ik meende wat te kunnen gaan freewheelen in het onderwijs vroeg Erna Gille, voorzitter van het sbe na Hans Crouzen, of ik haar wilde opvolgen, daar inmiddels haar termijn als voorzitter erop zat. Na enige aarzeling stemde ik daar in toe en ik vond en vind dit een van de betere beslissingen die ik mijn leven heb genomen. Ik vind het een feest om met mensen wier neus qua talenonderwijs de, in mijn ogen, juiste kant op staat, het onderwijs in de Engelse taal- en letterkunde op alle mogelijke niveaus te stimuleren. Mijn enige reserve betreffende de activiteiten van de sectie Engels van LT betreft de geringe belangstelling die ons ten deel valt vanuit het onderwijsveld. Ik vermoed dat we het slachtoffer zijn van de wet van de remmende voorsprong. Engels is verplicht op school, dus hoeft men niet meer zo vreselijk zijn best te doen om de kinderen te motiveren voor het vak. Ze komen toch wel... Dit houdt natuurlijk in dat we als sectie extra hard moeten werken om die achterban te activeren. En mijn opvolger, Janneke Geursen, werkt er hard aan om, samen met de sectie, docenten Engels in den lande zaken te bieden waar ze in de lespraktijk wat aan hebben. Dit proberen we te doen met onder veel meer bijvoorbeeld de *community Engels* onder leiding van Koos Boekensteijn en het jaarlijks doen van veldaanvragen bij de SLO. Ooit deden wij samen met de SLO onderzoek naar de *ins and outs* van het Europees Referentiekader in de lespraktijk en nu is er een onderzoek gaande naar het niveau van het Engels van schoolverlaters. Ook de aanstelling van jou en Irene Fadaee als sectieredacteurs is een ferme stap in de goede richting. Zo krijgen we weer 'smoel'.

Ten slotte zou ik je willen vragen naar je blik op de toekomst voor het vak Engels binnen het onderwijs in Nederland en de VLLT.

In het kader van een toenemende globalisering en de noodzaak wereldwijd te kunnen communiceren, is een communicatiemiddel nodig en dat *mirabile dictu* is het Engels geworden, een niet voor de hand liggende keuze volgens professor Bram de Swaan trouwens. Van vreemde taal is het Engels opgeklommen tot tweede taal en dit heeft ook nadelen én consequenties voor het onderwijs. Wanneer men een taal alleen beschouwt als communicatiemiddel en voorbijgaat aan de realisering dat een taal het product is van een cultuur, dat het een resultaat is van eeuwen ontwikkeling en dat woorden en zinsneden een zekere emotionele lading hebben die totaal vreemd kan zijn aan de leerder van die taal die zich niet tevens verdiept in die achterliggende cultuur, dan ontstaat er in het geval van het Engels een soort van *Europidgin*, een oppervlakkige, vereenvoudigde vorm van het Engels. Dit is in mijn ogen een verarming, anglofiel als ik ben. Er is in dergelijk onderwijs geen of weinig plaats voor literatuur en dat is jammer zo niet dodelijk voor begrip en kennis van het Engels. Een taal is een middel tot kennis en begrip. Zo vroeg een hoogleraar tijdens een interview met een student die volgens zeggen wel zeven talen beheerste: 'Heeft u in een van die talen ook nog iets te zeggen, meneer?'

De Vereniging van Leraren in Levende Talen zal over korte tijd 100 jaar bestaan. Wij zijn teruggelopen van zo'n 9.000 leden tien jaar geleden tot een krappe 3.000 nu. Dat is een slechte zaak, zeker nu er een paar harde noten gekraakt moeten worden in verband met de toekomst van het talenonderwijs in Nederland. De Nederlandse talendocent heeft baat bij een krachtige vereniging die door de overheid serieus genomen moet worden gezien de aantallen docenten die er lid van zijn. Zo moet de vereniging om te overleven aan de beltrekken via publicaties in onderwijsbladen, je zou zelfs kunnen denken aan reclamespotjes op de tv. We moeten opgemerkt en gezien worden. Als dat niet werkt, moeten we de tent sluiten.

Ik hoop zelf nog enige jaren mijn steentje te kunnen bijdragen in het sbe, hoewel dat wat moeilijker is dan vroeger. Ik verkeer ongeveer de helft van het jaar in Tsjechië, waar ik een klein huisje heb gekocht. Ik heb er wel een internetaansluiting, dus ik ben bereikbaar via Skype, e-mail en natuurlijk ook met de mobiele telefoon. Zo vaak als kan, zal ik de vergaderingen bijwonen, anders zal mijn inbreng via de bovengenoemde media moeten verlopen. ■